(i) Printed Pages : 8 Roll No. ....

(ii) Questions : 9 **Sub. Code : 1 1 2 8 4**

Exam. Code : 5 0 0 4

Bachelor of Arts (FYUP) 4th Semester

(2056)

POLITICAL SCIENCE (In all Mediums)

Paper : Indian Politics : Processes

Time Allowed : 3 Hours] **[Maximum Marks : 90**

Note :– The students are required to attempt **five** questions in all including question number **1**, which is compulsory and **one** each from the four units.

1. Attempt any **nine** questions in **25-30** words each :

   i. Mention the names of two pressure groups formed by business houses in India.

   ii. Mention the names of four national parties as declared by the Election Commission of India.

   iii. State the main components of the BJP ideology.

   iv. Write the main features of the "Second Dominant Party System."

Scanned with OKEN Scanner

v. Mention the years when the Jana Sangh, BJP, and the Congress were formed.

vi. Define three essential features of the Indian variant of secularism.

vii. Conceptualise the gendered nature of development.

viii. How would you divide the backward castes into two categories?

ix. What is the purpose of having the Constitution in a democracy like India?

x. What have been the main political agenda of the Akali Dal?

xi. Mention the names of four regional parties and the states where they are in power either on their own or in alliance with the national parties as in March 2026?

xii. Mention the three features of a dominant caste in rural India.

9×2=18

UNIT—I

2. Discuss the emergent features of the party system in India. 18

OR

3. Mention the features of the Congress System/first dominant party system. 18

Scanned with OKEN Scanner

UNIT—II

4. Discuss the ideology, strategy, and support base of the BJP. 18

OR

5. Write why pressure groups and interest groups are unable to play as important a role in shaping the public policies as political parties in India. 18

UNIT—III

6. Discuss the factors explaining the rise of regionalisation of politics in India. 18

OR

7. Discuss the organisation, ideology, and support base of the Shiromani Akali Dal. 18

UNIT—IV

8. Why the Indian State has remained patriarchal in nature? Mention factors. 18

OR

9. Why India in recent years has witnessed the rise of the role of religion in politics? Explain. 18

Scanned with OKEN Scanner

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– छात्रों को प्रश्न संख्या 1 (अनिवार्य) सहित दी गई चारों यूनिटों से प्रत्येक में से **एक–एक** प्रश्न का चयन करते हुए, कुल **पाँच** प्रश्नों के उत्तर देने होंगे।

1. किन्हीं **नौ** प्रश्नों के उत्तर **25-30** शब्दों में दीजिए :

   i. भारत में व्यापारिक सदनों द्वारा गठित दो दबाव समूहों के नाम बताइए।

   ii. भारत के निर्वाचन आयोग द्वारा घोषित चार राष्ट्रीय दलों के नाम बताइए।

   iii. भाजपा विचारधारा के मुख्य घटकों को बताइए।

   iv. "द्वितीय प्रमुख दल प्रणाली" की मुख्य विशेषताओं को लिखिए।

   v. जनसंघ, भाजपा और कांग्रेस के गठन के वर्ष बताइए।

   vi. धर्मनिरपेक्षता के भारतीय स्वरूप की तीन आवश्यक विशेषताओं को परिभाषित कीजिए।

   vii. विकास के लैंगिक स्वरूप की अवधारणा स्पष्ट कीजिए।

   viii. आप पिछड़ी जातियों को दो श्रेणियों में कैसे विभाजित करेंगे?

   ix. भारत जैसे लोकतंत्र में संविधान का क्या उद्देश्य है?

   x. अकाली दल का मुख्य राजनीतिक एजेंडा क्या रहा है?

Scanned with OKEN Scanner

xi. मार्च 2026 में चार क्षेत्रीय दलों के नाम और उन राज्यों के नाम बताइए जहाँ सत्ता में वे या तो अकेले या राष्ट्रीय दलों के साथ गठबंधन में हैं?

xii. ग्रामीण भारत में एक प्रभावशाली जाति की तीन विशेषताओं का उल्लेख कीजिए। 9×2=18

यूनिट–I

2. भारत में दल प्रणाली की उभरती विशेषताओं पर चर्चा कीजिए। 18

अथवा

3. कांग्रेस प्रणाली/प्रथम प्रभावशाली दल प्रणाली की विशेषताओं का उल्लेख कीजिए। 18

यूनिट–II

4. भाजपा की विचारधारा, रणनीति और समर्थन आधार पर चर्चा कीजिए। 18

अथवा

5. लिखिए कि भारत में राजनीतिक दलों की तुलना में सार्वजनिक नीतियों को आकार देने में दबाव समूह और हित समूह उतनी महत्वपूर्ण भूमिका क्यों नहीं निभा पाते हैं? 18

Scanned with OKEN Scanner

यूनिट–III

6. भारत में राजनीति के क्षेत्रीयकरण के उदय को समझाने वाले कारकों पर चर्चा कीजिए। 18

अथवा

7. शिरोमणि अकाली दल के संगठन, विचारधारा और समर्थन आधार पर चर्चा कीजिए। 18

यूनिट–IV

8. भारतीय राज्य का स्वरूप पितृसत्तात्मक क्यों बना हुआ है? कारकों का उल्लेख कीजिए। 18

अथवा

9. हाल के वर्षों में भारत में राजनीति में धर्म की भूमिका में वृद्धि क्यों हुई है? व्याख्या कीजिए। 18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ **1** ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ ਹੈ।

1. ਕੋਈ ਵੀ **ਨੌਂ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ **25-30** ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ :

   i. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰਕ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਦੋ ਦਬਾਅ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।

   ii. ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।

Scanned with OKEN Scanner

iii. ਭਾਜਪਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਘਟਕ ਦੱਸੋ।

iv. "ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ' ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।

v. ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ ਜਦੋਂ ਜਨ ਸੰਘ, ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਗਠਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ?

vi. ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਰੂਪ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

vii. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲਿੰਗਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕਰੋ।

viii. ਤੁਸੀਂ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡੋਗੇ ?

ix. ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ ?

x. ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਏਜੰਡਾ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

xi. ਚਾਰ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਮਾਰਚ 2026 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ?

xii. ਪੇਂਡੂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ। 9×2=18

ਯੂਨਿਟ–I

2. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਉੱਭਰ ਰਹੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਜਾਂ

3. ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ/ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ। 18

Scanned with OKEN Scanner

ਯੂਨਿਟ–II

4. ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਰਣਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਅਧਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਜਾਂ

5. ਲਿਖੋ ਕਿ ਦਬਾਅ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਹਿੱਤ ਸਮੂਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ? 18

ਯੂਨਿਟ–III

6. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਉਭਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ’ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਜਾਂ

7. ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੰਗਠਨ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਅਧਾਰ ’ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ–IV

8. ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਰੂਪ ਪਿਤਰਸੱਤਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ। 18

ਜਾਂ

9. ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਉਭਾਰ ਕਿਉਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ? ਸਮਝਾਓ। 18

Scanned with OKEN Scanner